

RECULL DE TOPÒNIMS A BORRIOL I LA POBLA TORNESA. EL PAISATGE EN LA TOPONÍMIA

Jordi ALVIR, Joaquim QUILES,
Elvira RONCERO, J. Antoni TORREGROSA

BORRIOL I LA POBLA TORNESA, DOS POBLES DE LA PLANA ALTA

Borriol es troba en la vora dreta del Riu Sec, al peu del Castell. Aquesta zona ha estat poblada des d'antic, ja que s'hi troben pintures rupestres d'estil llewantí en la Joquera, una possible necròpolis neolítica en el Palmar i restes del Bronze en el Tossal del Castellet i el Molinàs.

L'origen de la vila és possiblement romà i d'aquesta època hi ha restes en el Tossal de l'Assut, així com un mil·liari i indicis d'una antiga via romana en el Camí Vell.

La població fou conquerida per Jaume I al Nadal de 1233 i en 1336 fou designada vila. Va pertànyer a la Corona, al Bisbe de Tortosa i al senyor d'Arenós. En el segle XVIII pertany als Boïls d'Arenós, igual que la Poble Tornesa. Avui encara hi ha runes del palau dels Boïls i l'arcada d'un portal, única resta de la muralla. Fou un poblat mixt de cristians i moriscos fins 1609 en què foren expulsades 65 famílies morisques.

L'origen de la Poble Tornesa és incert, però possiblement relacionada amb un hostal o posada a la via romana. D'aquesta resten com a testimonis quatre mil·liaris. A la Serra Balaguera s'ha trobat un poblat ibèric, on sembla que hi hagué una llarga vida i que estava ben defés amb murs i torreons.

El terme *Poble* designa un nucli d'assentament feudal en virtut d'una carta de poblament que concedia certs privilegis; segons Alcover i segons Moreu-Rey, Tornesa indicaria un territori amb possibilitat de rescat, i per a Barceló, estaria relacionada amb Montornés, senyor de la zona.

La configuració del poble i la seua història van lligades a la seua situació en una via molt transitada fins el segle XVIII. És un poble-camí, en el que la carretera és el carrer major i els altres carrers s'han desenvolupat paral·lelament. Tanmateix es troba en una cruïlla de camins, cap Aragó i Catalunya, provinents de València, que ha condicionat l'entramat urbà.

EL PAISATGE EN LA TOPONÍMIA*

EL PAISATGE NATURAL

Borriol i la Pobla Tornesa es situen a les darreres estribacions del Sistema Ibèric, a la branca aragonesa més oriental. Aquesta zona és afectada per fractures de direcció nord-sud o catalànides que donen lloc a *horsts* i *grabens*, formant corredors paral·lels a la costa. Els pobles esmentats n'ocupen un d'estret que comunica la Plana de Castelló amb el Pla de Cabanes.

Eminències del relleu

En aquest paisatge muntanyenc, hi ha diversos mots per a designar les eminències del relleu. El més freqüent és TOSSAL (10 vegades): Tossal Roig, de la Selleta, de l'Assut..., o el diminutiu Tossal del Sargar. D'altres remarquen un caràcter espadat, com: el Puntal, la Talaia, les Talaies, i altres, una forma més arrodonida com: la Lloma o el Colmo de Purri. En canvi, si tenen el cim pla, trobem: la Mola o el Castellet (mola petita). Resta per explicar el mot MONTE que designa altres prominències del relleu com el Monte la Vila, Monte Pessudo, Monte Negro. També trobem un ALT (del Colomer). La successió d'aquestes prominències rep el nom: la Serra, Serra de les Santes, o el seu diminutiu: la Serreta, les Serretes.

Horitzontalitat del terreny

En contraposició a l'apartat anterior, hi ha els plans: el PLA, Pla de les Vaques, Pla de la Pitja, Pla de Moro o de l'Aljub i la Planeta. També tindria un sentit d'horitzontalitat el mot l'Ereta, que designa una petita faixa de terreny pla i conreat en una àrea de muntanya.

Depressions

Les depressions del terreny normalment s'anomenen FOIES: la Foia, Foia de Vilar, de Quiquet, de Narciso i les Foies. També apareixen els mots: CLOT de Perdiu, la COMA (paraula encara viva en la parla local), la CLOTXERA (segurament derivat de clotxa) i, amb unes connotacions de llocs semipantanosos, els AIGUAMOLLS i els BASSOTS.

Litologia

En aquest paisatge predominen fonamentalment dues litologies: els gresos rojos («rodono») que es constaten en l'ús del mot ROIG: Tossal Roig, Cova Roja, etc. i d'altra banda el mot BLANC que determina el paisatge calcari: Morral Blanc, la Roca Blanca, etc.

Món càrstic

En aquestes litologies calcàries es desenvolupen les formes càrstiques, sobretot les formes d'absorció d'aigua. La CLAPISSA dels Calderers designa un *lapiaz*. Hi ha la SIMA de Raca i l'arcaisme: l'ALVENC de Quiquet. Són nombroses les cavitats de dissolució, les COVES: la Cova, la Cova Negra, del Ratat, dels Malandrins, del Mas de Jaume, de la Talaia, de les Ferreries, etc. Les surgències càrstiques només són funcionals en períodes de pluja, aturant-se en època de secada (en temps de seca, segons la parla local) i açò es reflecteix a la toponímia en: la Font Seca, Font Pixera i Font de la Caixa.

* Aquest capítol s'ha basat en la classificació establerta per V. M. ROSSELLÓ i VERGER, «Anotacions a la toponímia de la Ribera del Xúquer i encontorns», *Cuadernos de Geografía*, València, 1979.

Les formes

Segons la forma dels orònims, trobem diverses accepcions. Per a designar cornises o espadats s'usen els mots: CINGLE, CANTAL, MORRAL, PAREDÀ (DA), AGULLES... El topònim: els PERXETS es troba en una successió de petits cingles esglaonats al llarg d'un vessant. El Gaidó designa una muntanya de forma asimètrica amb una de les vessants molt perllongada. El Portell és una muntanya amb una depressió al cim. Les depressions entre crestes eminentes són anomenades: COLL de la Mola, de la Serra, de l'Ondí, o amb el diminutiu: el Collet. Sols trobem un COLLA(DO) del Mancebo a Borriol com a castellanisme o arcaisme. El mot: RACÓ, indicant la capçalera de barranc, ens apareix varies vegades: el Racó, el Racó Torrat, de Llando, d'Àngela... Hi ha topònims que es refereixen a processos geomòrfics com: les Solsides. Els Bufadors és el nom d'una depressió on sovint bufa el vent i transporta arena que prové de la disgregació del gres (això fa que l'home de la terra parle d'«arena voladora»). Els vessants —aiguavessants, segons la parla local— dominen el paisatge; el mot COSTERA és freqüent (5 vegades): Costera de les Mallades, dels Pins, Costera Esquella o el diminutiu: Costereta de Purri. Altres topònims de difícil explicació són: el Caragolet de Panxa i el Bartolo, que podrien fer referència a certes formes arrodonides o a antropònims.

Exposició o orientació

Aquestes també deixen una empremta en la toponímia: el CARA-SOL de les Ermites, l'OMBRIA de les Ermites, la Roca del Migdia i tal vegada Vall d'Umbrí.

Hidrologia

La circulació superficial és esporàdica per l'escassa pluviositat de l'àrea, per la forta fracturació del relleu i la presència de grans masses calcàries. Els corrents d'aigua els trobem jerarquitzats en regalls, barrancs i rius, aquests últims en el sentit de col·lectors de barrancs, ja que en realitat es comporten hidrològicament com a rambles. El mot BARRANC és el dominant (29 vegades). Només apareix una RAMBLETA i dos RIUS: el Riu Sec o de Borriol i el Riu de la Pobra. Alguns barrancs són relacionats amb la vegetació: Barranc de Burgada, dels Surers, de Faio; d'altres fan referència a antropònims d'ofici: Barranc de Sabatero... a malnoms: B. de Malvestit... o a noms: B. de Cento Malena. Altres es designen pel lloc on naixen o pel que passen: B. de la Mola, de les Ermites, de la Paredà(da). Alguns noms de barrancs deriven de trets més particulars (del llit, guals...): B. dels Pous, el Toll de la Porquereta... Les fonts tenen en nombrosos casos el mateix nom que el barranc on se situen: Font de Benifaet, de Cominells, de la Botlària, de la Penya, etc. També admeten una classificació semblant a l'anterior. Unes fan referència a la vegetació, com la Font del Pinar i d'altres a animals: F. de la Rabosa; a hagiòtopònims: F. de Sant Martí; a característiques de les fonts: F. Coberta, de la Teula... i d'altres a l'indret on se situen: F. del Molí, del Mas de Jaume, de l'Alquerieta... La F. Seca, F. Pixera, F. de la Caixa, han estat esmentades en el capítol càrstic.

Vegetació natural

D'aquesta, avui molt degradada, donen constància un cert nombre de topònims com: el Bosquet, Barranc de la Fusta, la Font Matella..., que designen associacions vegetals. D'altres individualitzen les espècies arbòries, entre les quals predomina el pi: Mas del Pi, Font del Pinar i la Costereta dels Pinets. Als sòls silícis apareixen les sureres: Barranc dels Surers, els Surers. També hi trobem el Barranc de la Ver (o l'Aver?) amb un significat dubtós que podria derivar d'àlber. La vegetació arbustiva també és patent a la toponímia. Dominen els derivats de Bruc: Mas del Bruc, el Burgàs, els Burgassos..., i altres com l'Abrocer, el Palmar i el Desert de les Palmes, referits al margalló. Entre la vegetació de vora riu trobem el Barranc de Faio (cert tipus de canya), el Sargar

i Mas del Sargar (vimets), la Joquera (jonquera?). En el cas de la Balaguera, queda descartat el possible origen de bàlec, ja que apareix documentat al segle XIII com Na Balaguera.

La fauna

Els topònims derivats de la fauna són poc nombrosos. No trobem més que mamífers depredadors: el Rabosero, el Raboser i la Llobera, deixant constància de la preocupació de masovers i pastors per aquests animals perniciosos per a la seua economia. Les Gralles fa referència a ocells de la família dels còrvids i la Clapissa dels Calderers a una altra espècie d'ocell. La Cucala (varietat dels còrvids) designa una partida i coincideix amb un llinatge del Maestrat del qual és portador un personatge popular arran de les Guerres Carlines.

L'OCUPACIÓ HUMANA I L'ÚS DE LA TERRA

Habitat humà

L'hàbitat dispers de la zona està lligat a l'explotació de la terra. Per això predomina la figura del MAS i l'ALQUERIA, que tractarem, però, dins un altre apartat. És minoritària la presència de CASES: Casa de Petxina, Casa Erasmo, Caseta Valero... El Poblet, designa una agrupació d'alqueries i apareix també: la Barraca, que dóna nom a un indret del terme.

Funció defensiva

És protagonitzada per un únic topònim: el Castell, a Borriol.

Límits administratius

Els límits entre els termes vénen marcats per fites que incideixen també en la toponímia, com per exemple, el Molló.

La propietat i el terror

Quant als topònims que fan referència a la tinença feudal de la terra, trobem: el Tros del Senyor, el Monte la Vila i els Freginals (de farratginals), documentats com a terres de pastura o farratges anexas als hostals de la Pobla Tornesa. Hi ha d'altres topònims de propietat més moderns com: la Finca del Ribàs Llarg, el Bancal de Lalà i el Bancal d'en Dolç. Les Rectories probablement denominen una antiga propietat eclesiàstica.

Els conreus

Malgrat que a la zona estudiada predominen els conreus de secà, els topònims que s'hi refereixen són migrats. Trobem: el Secanet, els Mallols (vinya)... Ara bé, l'escassetat de corrents d'aigua permanents obliga a un aprofitament intensiu d'aquesta. Així, trobem nombrosos ALJUBS: l'Aljub dels Tonos o de les Malla(d)es, l'Aljub del Moli, l'Aljubet... Pous: Pou de la Figuera, Pou de la Talaia, Pou de Porcar, Pouet (poet) de Massoreta, Pou de Portugués... En canvi, són més abundants els topònims adscrits al regadiu, en part perquè la cultura popular designa allò que més destaca a l'entorn. Els mètodes tradicionals de captació d'aigua són les SÈNIES: la Sènia, i els ASSUTS: l'Assut. Més recentment s'han incorporat els MOTORS: el Motor de l'Assut. La conducció de l'aigua es realitza mitjançant les SÈQUIES: la Sèquia Mare o La Fila, Sèquia l'Horta Amunt i Sèquia l'Horta Avall. Una forma particular de reg es dona a les Capçades (horts més

alts) que només poden regar-se amb la BASSA totalment plena (l'acció s'anomena «fer capsaes» segons l'informador). Les HORTES es designen per la seua situació al llarg de la vall: l'Horta-Amunt, l'Horta Mitjana, l'Horta-Avall i altres al.ludeixen als propietaris: l'Horta del Bastero... Les que es refereixen a l'indret són: l'Horta de l'Arenal, l'Horta de l'Alqueria... Finalment, hi ha l'Horta Novella.

La ramaderia

Es dedueix la importància de l'economia ramadera en el passat pels nombrosos CORRALS: Corral Blanc, C. de Blai, C. de l'Estanquer, C. de Llopis, C. de Narciso, etc. i llocs de pastura: el Prat, el Bovalar... Les Saleres designa un dels llocs on es deixa la sal per als animals. Apareixen, també, els ASSAGADORS (l'Assegador) ja que som a una zona de transhumància del ramat, entre Aragó i les planes litorals. La toponímia constata la importància d'una antiga ramaderia de porcs en els hidrònims: Barranc dels Porcs i el Barranc de la Porquereta, relacionada amb la major extensió dels alzinars en temps passats.

Activitat industrial

Les activitats pròpiament industrials han estat escasses a la contrada i s'han limitat sobretot a l'extracció de minerals i, en menor grau, la semitransformació. La indústria extractiva ha deixat, malgrat tot, molts topònims, especialment a Borriol on dominen les PEDRERES: la Pedrera Vella, la Pedrera de la Cucala, la Pedrera del Tossal de l'Assut, de Morimbou, de la Povilla..., que tenen gran repercussió paisatgística. També trobem mots que fan referència a jaciments metal.lífers: Cova de les Ferreries, la Mina de Ferro, i hi ha d'altres jaciments metal.lífers que no expliciten aquest caràcter en el topònim: Mines del Misterio, ja citades per Madoz. L'explotació d'aquests recursos ve d'antic i la seua transformació ha deixat nombrosos FORNS de calç: els Fornes de Candela, els Fornes de Villarrelo... i molins d'algeps. La indústria de les teules, tradicional en aquestes comarques, ha deixat: la Teuleria. Algunes d'aquestes activitats tradicionals han estat abandonades o transformades en indústries modernes que han inspirat neotopònims com: la Fàbrica (de taulells o manises). Dintre d'aquest capítol incloem també les activitats de transformació agrícola: la Bodega, el Molí...

Vies de comunicació

La major part dels CAMINS no tenen nom propi, sinó que sols constaten el lloc d'origen o destí: Camí de l'Aljub, Camí del Desert, C. de Purri... El topònim més interessant és: la Senda dels Romans que a Borriol també rep els noms: l'Assegador o Camí Vell. Es relaciona amb la via romana que travessa ambdós termes municipals i de la que han quedat alguns mil.liaris o pilons com: el Piló dels Aiguamolls. Alguns topònims expressen les dificultats dels camins; les COSTERES: la Costera Esquella, la Costereta de Purri..., els PASSOS: el Pas de Perdiguer... Els rius i barrancs fan necessària la construcció de PONTS per tal de travessar-los: el Pont de l'Arenal i el Pont Romà. Un altre apartat el componen les VENTES, abundants al llarg del camí principal: Venta Granell, la Venta Tirana, la Venta Cubeta i Venta de Sant Vicent.

La religió

Els llocs de culte sovintegen en la toponímia. El Perió o el Peiró es refereix al pedestal d'una creu situat normalment a una cruïlla de camins. Figuren també les ERMITES i els CEMENTERIS: Ermita del Calvari, E. del Bartolo, E. de Sant Vicent, les Ermites, el Cementeri... Altres topònims usen el santoral per a determinar qüestions diverses com: la Font de Sant Martí, la Venta de Sant Vicent, etc. L'Infernàs, nom que evoca l'avern, denomina una zona molt accidentada i abrupta.

PARCEL·LACIÓ

Partides i subpartides

La majoria de les designacions esmenten trets del paisatge, conreus, relleu, vegetació..., i per tant han estat comentades i classificades en els respectius capítols. Ara bé, n'hi ha d'altres amb un origen incert: el Boqueró, Borom, Cuson, la Barista, la Reptura, el Bustal, l'Albaroc, el Verdiell (classe de cep, potser)... Altres deriven d'un nom, malnom o llinatge: la Botlària, el Sordo, les Morenes, la Ragina, el de Reula, el Costantí, Gasull, Montsoliu...

Els masos (unitats d'explotació agrària)

La història del poblament de la zona és palesa en l'abundància de MASOS, herència del segle XVIII i avui majorment ròncecs. Aquests es poden classificar per la seua situació geogràfica: Mas de la Penya, Mas de la Mola, M. de la Talaia, M. de les Solsides, M. de la Foia de Vilar, M. de la Serra..., i per la seua situació respecte d'altres: Mas Mesalt. Altres es relacionen amb la vegetació com: Mas del Pi, Mas del Bruc, M. del Sargar. Però, evidentment, el capítol més important de masos aprofita els àntropònims, bé siguen cognoms com: Mas de Pellicer, M. d'Oliver, M. de Soler, M. de Barrera, M. de Ripollés, M. de Pauner..., o bé noms com: Mas de Jaume, Mas de Tòfol, M. de Quiquet... Els malnoms es presenten en: el Mas de Bala, Mas del Rullo, M. del Mut, M. de la Ponderosa, M. de Mirona, etc. Fan referència a oficis: Mas del Llanderó, Mas del Sabatero... El Mas de l'Hereu designa una transferència de propietat.

NEOTOPÒNIMS

Recentment, degut a l'auge de les segones residències en tractar-se d'un paisatge muntanyenc proper a la ciutat de Castelló, han proliferat les URBANITZACIONS: Urbanització de Benadresa, U. de l'Abeller, U. Monte Cristina, U. el Tomillar, U. de Gaeta. Aquestes darreres es poden relacionar amb altres activitats recreatives que deixen denominacions com: el Motocròs.

LA DOCUMENTACIÓ HISTÒRICA

La major dificultat que hem trobat ha estat la recerca de topònims en la documentació històrica ja que, tant l'arxiu de la Vila de Borriol, com el de la Pobla Tornesa foren cremats durant l'última guerra civil. Així, les fonts documentals que podem esmentar, són escasses ¹.

(1) Hem d'agrair a Salvador Castellet Casanova la seua col·laboració i la documentació facilitada.

A la documentació medieval publicada se'n troben algunes referències toponímiques. Les cartes pobles es limiten a mencionar els noms dels pobles (1178 - Borriol, 1225 - Borriol, 1250 - Burriol, 1243 - Buriol). Trobem més topònims a les sentències arbitrals sobre fixació de límits entre les propietats feudals de l'època, sobretot als documents que determinen la frontera entre els castells de Mirabet i Montornés a les acaballes del segle XIII i principis del XIV. En aquest darrer document consten topònims pretèrits com Rixer o Barranc de Rixer, identificables amb la Serra i el Barranc de les Santes. Apareix també: el Sol del Pinar, indret que avui ha passat a denominar-se el Toll de la Porquereta. Les muntanyes més altes consten com a fites: el Gaidó (documentat a 1224-25 com Gaidones; 1243, Podium de Gaidones; 1285, Gaidons), la Marmudella (1285, Masmodmellam; ± 1333, Masinodella), el Tossal Roig (± 1333), la Balaguera (Penna de na Balaguera, 1243?). Segons el P. Ramon de Maria, els límits entre la senyoria de Montornés i la de Borriol han estat estables des del segle XIII. Així no s'ha donat lloc a nous repartiments que segurament hagueren aportat nous topònims.

De l'època moderna cal citar els *Establiments de la Vila de Vilafamés* redactats al segle XVII (entorn de 1630) on apareixen referències a topònims de Borriol i la Pobra Tornesa que avui perduren, de vegades amb una petita variació: Arbosar (l'Abrocer), Bustal, Cova Paredada, les Forques, Gaydó, Peyró, Malvestit, la Planeta, Raboser i Tossal Roig. Aquests documents també donen fe d'alguns llinatges, avui presents a la toponímia: Oliver i Pauner.

A partir del segle XVIII, els escassos topònims documentats ens apareixen fortament castellànitzats.

Cavanilles (1795) apunta alguns topònims en les seues «Observaciones...». De la Pobra Tornesa esmenta: la Atalaya, Llano de Picha, Camino Romano, Gaydó i Machmudella, i de Borriol resten documentats: Capilla de San Vicente, Castillo i Coll de la Garrofera.

Les cites de Pascual Madoz (1845-50) es limiten al terme de Borriol: Arroyo Alforjas, Arroyo Adzavara (dos barranquets que convergeixen en el casc urbà), Ermita de Sant Vicente i també destaca la seua al·lusió a una mina de plata que actualment s'anomena: Mines del Misterio.

El nomenclàtor de Vicente del Cacho, que data aproximadament de 1870, inclou els següents topònims actualitzables: Masias de Barrera, Masias de la Bodega, Cueva dels Malandrins, Cueva de Redon, el Molino, Masalt i Cueva de la Paredada, de la Pobra Tornesa. I respecte de Borriol: la Alqueria, Calvari, el Castell, les Ermites, Masia de la Flora, Masia de Pauner, Masias de Jaime, Masias del Hereu, San Vicente (ermita), Venta de Sant Vicente, Masia nueva dels Sabaters i Masia Vieja dels Sabaters, que podrien relacionar-se amb l'actual Mas del Sabatero.

RECALLS DE TOPÒNIMS

Els topònims han estat agrupats en apartats diversos per tal de fer més intel·ligible el recull. Cal dir que alguns topònims pertanyen a més d'un apartat; no obstant això, hem estimat convenient distribuir-los segons el seu significat més destacat, en un grup o altre i no repetir-los.

Per a la transcripció fonètica hem utilitzat el sistema simplificat establert per Joan Coromines i Enric Ribas.

LA POBLA TORNESA

EL PAISATGE NATURAL

EMINÈNCIES DEL RELLEU

- 1) La Talaia (la talàia)
- 2) La Lloma (la llòma)
- 3) Tossal de la Selleta (tossal de la sellèta)
- 4) Tossal de la Cova (tossal de la cova)
- 5) Les Serretes (les serrètes)
- 6) La Serra (la sèrra)
- 7) La Mola (la mòla)
- 8) Serra de les Santes (sèrra les sàntes)

HORIZONTALITAT DEL TERRENY

- 9) Pla de la Bodega (plà de la bodéga)
- 10) Pla de la Pitja (plà de la pitja)
- 11) Pla de les Vaques (plà de les vàques)
- 12) La Planeta (la planèta)
- 13) El Pla (el plà)
- 14) L'Ereta (l'erèta)

DEPRESSIONS

- 15) Els Bassots (els bassòts)
- 16) Les Foies (les fòies)
- 17) Els Aiguamolls (els auiamòl·ls)
- 18) La Foia de Quiquet (la fòia de quiquèt)
- 19) La Foia (la fòia)
- 20) La Foia de Narciso (la fòia de narssiso)

LITOLOGIA

- 21) La Cova Roja (la cova ròja)
- 22) El Morral Blanc (el morral blànc)

EL MÓN CÀRSTIC

- 23) La Cova del Ratat (la cova del retàt)
- 24) L'Alvenc de Quiquet (l'alvenc de quiquèt)
- 25) La Cova dels Malandrins (la cova dels malandrins)
- 26) La Coveta de la Barista (la covèta de la barista)

LES FORMES

- 27) El Portell (el portèll)
- 28) El Cantal Gros (el cantàl gròs)
- 29) Les Costeres (les costères)
- 30) La Cova Redón, o Rodón (la cova redón)
- 31) El Racó d'Àngela (el racó d'àngela)
- 32) La Selleta (la sellèta)
- 33) La Cova (la cova)
- 34) El Gaidó (el gaidó)
- 35) Els Gaidons (els gaidóns)

- 36) El Cingle (el síngle)
- 37) La Costera (la costèra)
- 38) Les Tosses (les tòsses)
- 39) La Paredada (la paredà)
- 40) La Barista (la barista)
- 41) El Racó (el racó)
- 42) Les Solsides (les solsídes)
- 43) El Coll de la Mola (el còll de la mòla)
- 44) El Collet (el colètt)
- 45) L'Alt del Colomer (l'alt del colomé)
- 46) El Coll de l'Ondí (el còll de l'ondí)
- 47) El Puntal (el puntàl)

HIDROLOGIA

- 48) Barranc de la Rotxa (barrànc de la ròtxa)
- 49) Barranc dels Surers (barrànc dels surés)
- 50) Barranc de la Porquereta (barrànc de la porquerèta)
- 51) Barranc de la Figuera (barrànc de la figuèra)
- 52) Barranc de Soliva (barrànc de soliva)
- 53) Barranc de la Paredada (barrànc de la paredà)
- 54) Barranc de Burgada (barrànc de burgà)
- 55) Barranc dels Pous (barrànc dels pòus)
- 56) Barranc/Riu de la Poble (barrànc/riú de la póbla)
- 57) Barranc del Campàs (barrànc del campàs)
- 58) Barranc de l'Ereta (barrànc de l'erèta)
- 59) Barranc de Cento Malena (barrànc de sènto malèna)
- 60) Barranc de la Fusta (barrànc de la fústa)
- 61) Barranc de les Morenes (barrànc de les morènes)
- 62) Barranc de les Santes (barrànc de les sàntes)
- 63) El Barranquet de la Barista (el barranquèt de la barista)
- 64) Barranquet de Faio (barranquèt de fàio)
- 65) El Regall (el regàll)
- 66) La Rambleta (la ramblèta) ... (també designa una partida)
- 67) La Font Matella (la fòn matèlla)
- 68) La Font Seca (la fòn séca)
- 69) La Font de la Rabosa (la fòn de la rabòsa)
- 70) La Font de Cento Malena (la fòn de sènto malèna)
- 71) La Font Pixera (la fòn pixèra)
- 72) La Font del Pinar (la fòn del pinà)
- 73) La Font Coberta (la fòn cobèrta)

VEGETACIÓ NATURAL

- 74) Els Burgassos (els burgàsso)
- 75) Mas del Pi (mas del pi)
- 76) El Burgàs (el burgàs)
- 77) Els Surers (els surés)
- 78) El Bosquet (el bosquèt)
- 79) Mas del Bruc (mas del brúc)

LA FAUNA

- 80) El Cubilà (el cubilà)
- 81) El Raboser (el rabosé)

L'OCCUPACIÓ HUMANA I L'ÚS DE LA TERRA

HÀBITAT HUMÀ

- 82) Caseta Valero (caseta valéro)
- 83) Casa Erasmo (casa eràsmo)
- 84) Casa Petxina (casa petxina)
- 85) La Barraca (la barràca)
- 86) Les Alquerietes (les alqueriètes, les alcriètes)

LÍMITS ADMINISTRATIUS

- 87) El Molló (el molló)

LA PROPIETAT I EL TERRER

- 88) El Tros del Senyor (el tròs del sinyór)
- 89) Les Rectories (les rectories)
- 90) El Monte de la Vila (el mónte la vila)
- 91) El Bancal de Lalà (el bancàl de lalà)
- 92) El Bancal d'en Dolç (el bancàl d'en dólç)

CONREUS

- 93) Els Freginals (els freginàls)
- 94) Les Hortetes (les hortétes)
- 95) L'Aljubet (l'aljubét)
- 96) El Pou de la Figuera (el pòu de la figuera)
- 97) El Pou de Garcia (el pòu de garsia)

RAMADERIA

- 98) Corral Blanc (corràl blànc)
- 99) El Corral de Narciso (el corràl d'arssiso)
- 100) Corral Castellet (corràl castellét)
- 101) El Prat (el prat)
- 102) El Bovalar (el bovalàr)
- 103) Corral de Llopis (corràl de llòpis)
- 104) Les Saleres (les salères)

ACTIVITAT INDUSTRIAL

- 105) El Moli
- 106) La Fàbrica (la fàbrica)
- 107) La Teuleria (la teuleria)
- 108) Mas de la Bodega (mas de la bodéga)

VIES DE COMUNICACIÓ

- 109) La Senda dels Romans (la sènda dels romàns)
- 110) El Piló dels Aiguamolls (el piló dels auiamòlls)
- 111) Camí del Desert (camí dèl desèrt)

LA RELIGIÓ

- 112) L'Infernàs

VARIS

(HISTÒRICS, CLIMÀTICS, JURÍDICS...)

- 113) Els Bufadors (els bufadós)
- 114) El Morico (el morico)
- 115) Caragolet de Panxa (caragolét de pàntxa)
- 116) Les Forques (les fòrques)

PARCEL·LACIÓ

PARTIDES I SUBPARTIDES

- 117) El Boqueró (el boqueró)
- 118) El de Reula (el de réula)
- 119) El Constantí (el costantí)
- 120) La Balaguera (la balaguera)
- 121) Camporrúbio
- 122) El Bustal (el bustàl)
- 123) Cuson
- 124) Montsolíu
- 125) Les Morenes (les morènes)
- 126) El Maset (el masét)

ELS MASOS

(UNITATS D'EXPLOTACIÓ AGRÀRIA)

- 127) Mas de Barrera (mas de barrera)
- 128) Mas Més Alt (mas mesàlt)
- 129) Mas de la Serra (mas de la serra)
- 130) Mas de la Morra (mas de la mórra)
- 131) Mas de Quiquet (mas de quiquét)
- 132) Mas del Mut (mas del mút)
- 133) Mas de Soler (mas de solé)
- 134) Mas del Rullo (mas del rúllo)
- 135) Mas de la Ponderosa (mas de la ponderosa)

TOPÒNIMS DESTACATS DE FORA TERME

- 136) El Monte Pessudo (el mónte pessúdo)
- 137) L'Ermita del Bartolo (l'ermita del bartólo)
- 138) La Creu del Bartolo (la créu del bartólo)

BORRIOL

EL PAISATGE NATURAL

EMINÈNCIES DEL RELLEU

- 1) La Talaia (la talàia)
- 2) Tossal de l'Assut (tussàl de l'assút)

- 3) Tossal de Codina (tussàl de codina)
- 4) La Roca la Dama o Roca Migdia (la ròca la dàma o ròca migdía)
- 5) El Tossalet de Sargar (el tussalèt de sargàr)
- 6) El Tossal de les Forques (el tussàl de les fòrques)
- 7) El Tossal de l'Horta Mitjana (el tussàl de l'hortamitjàna)
- 8) El Tossal del Molí (el tussàl del molí)
- 9) Monte Negro (montenégro)
- 10) El Castellet (el castellet)
- 11) La Lloma (la llóma)
- 12) La Mola (la mòla)
- 13) El Morico (el morico)
- 14) Serra del Portell (sèrra del portèll)

HORIZONTALITAT DEL TERRENY

- 15) El Pla de Moro o Pla de l'Aljub (el plà de mòro o plà de l'aljúb)

DEPRESSIONS

- 16) La Vall (la vall)
- 17) El Clot de Perdiu (el clòt de perdiu)
- 18) La Coma (la cóma)
- 19) Foia de Vilar (fòia de vilàr)
- 20) Vall d'Umbri (vall d'umbri)

LITOLOGIA

- 21) Tossal Roig (tussàl ròig)
- 22) L'Arenal (l'arenàl)

EL MÓN CÀRSTIC

- 23) La Cova Negra (la còva nègra)
- 24) Cova del Mas de Jaume (còva del mas de jàume)
- 25) La Clapissa dels Calderers (la clapissa dels calderérs)
- 26) La Cova (la còva)
- 27) La Sima de Raca (la síma de ràca)
- 28) La Cova de la Talaia (la còva de la talàia)

LES FORMES

- 29) Mas de les Solsides (mas de les solside)
- 30) El Racó de Llando (el racó de llàndo)
- 31) El colla(d)o o Coll del Mancebo (el collà o còll del mansébo)
- 32) La Clotxera (la clotxéra)
- 33) Els Piquets de la Botalària o les Agulles (els piquèts de la botalària o les agúlls)
- 34) El Cingle de la Botalària o el Cingle del Migdia (el síngle de la botalària o el síngle del migdía)
- 35) El Cingle de les Javalloies (el síngle de les javalòies)
- 36) El Cingle del Perdiguier (el síngle del perdiguér)

- 37) El Coll de Fortunyó (el còll de fortúnyo)
- 38) El Colmo de Purri (el cólmo de púrri)
- 39) Les Solsides (les solside)
- 40) Coll de la Serra (còll de la sèrra)
- 41) Racó de Coma (racó de cóma)
- 42) Racó Torrat (racó torràt)
- 43) Els Perxets (els perxéts)

EXPOSICIÓ O ORIENTACIÓ

- 44) L'Ombria de les Ermites (la umbria de les ermítes)
- 45) El Cara-sol de les Ermites (el carassòl de les ermítes)

HIDROLOGIA

- 46) Barranc de la Talaia (barrànc de la talàia)
- 47) Barranc de les Solsides (barrànc de les solside)
- 48) Barranc de la Ver o l'Aver (barrànc de la vér)
- 49) Barranc de Sabatero (barrànc de sabatéro)
- 50) Barranc d'Olària o Barranc de Porcs (barrànc d'olària o barrànc de pòrcs)
- 51) Barranc de Bocaverd (barrànc de bocavèrd)
- 52) Barranc de la Penya (barrànc de la pénya)
- 53) Barranc de Malvestit (barrànc de malvestit)
- 54) Barranc de Benifaet (barrànc de benifaét)
- 55) Barranc de Frontanar (barrànc de frontanàr)
- 56) Barranc de Cominells (barrànc de cominèlls)
- 57) Barranc de l'Albaroc (barrànc de l'albaròc)
- 58) Barranc de les Ermites (barrànc de les ermítes)
- 59) Barranc de la Mola (barrànc de la mòla)
- 60) Barranc de Benadressa (barrànc de benadrèssa)
- 61) Barranc de la Botalària (barrànc de la botalària)
- 62) Riu Sec o Riu de Borriol (riu séc o riu de Buriòl)
- 63) La Font del Mas de Jaume (la fòn del mas de jàume)
- 64) La Font del Mas de Raca (la fòn del mas de ràca)
- 65) La Font de Paletes (la fòn de palétes)
- 66) La Font Pollosà (la fòn pollòsa)
- 67) La Font de Benifaet (la fòn de benifaét)
- 68) La Font de Llando (la fòn de llàndo)
- 69) La Font de la Penya (la fòn de la pénya)
- 70) La Font de Cominells (la fòn de cominèlls)
- 71) La Font del Molí (la fòn del molí)
- 72) La Font de la Caixa (la fòn de la càixa)
- 73) La Font de l'Alquerieta (la fòn de l'alcriéta)
- 74) La Font de la Teula (la fòn de la téula)
- 75) La Font de Sant Martí (la fòn de san martí)
- 76) La Font de Codina (la fòn de codina)
- 77) La Font de la Botalària (la fòn de la botalària)
- 78) El Fontalet (el fontalèt)

VEGETACIÓ NATURAL

- 79) L'Arborcer (l'abrossér)
- 80) El Sargar (el sargàr)

- 81) El Palmar (el palmàr)
82) La Joquera (la joquera)

LA FAUNA

- 83) Les Gralles (les gralles)
84) El Rabosero (el raboséro)
85) El Perdiguier (el perdiguér)
86) La Cucala (la cucàla)
87) L'Abeller (l'abeller)
88) La Llobera (la llobéra)

L'OCUPACIÓ HUMANA I L'ÚS DE LA TERRA

HABITAT HUMÀ

- 89) El Poblet (el poblèt)

LA PROPIETAT I EL TERRER

- 90) La Finca del Ribàs Llarg (la finca del ribàs llarg)

CONREUS

- 91) Els Mallols (els mallòls)
92) El Pouet de la Talaia (el poèt de la talàia)
93) El Pouet de Màngel (el poèt de màngel)
94) La Séquia Mare (la séquia màre)
95) La Fila o Séquia de l'Horta Amunt (la fila o séquia de l'hortamúnt)
96) L'Aljub del Molí (l'aljúb del molí)
97) L'Horta de l'Alqueria (l'hòrta l'alcría)
98) El Pou de Portugués (el pòu de portugués)
99) El Pouet de Massoreta (el poèt de massoréta)
100) El Pouet de Porcar (el poèt de porcàr)
101) Les Capçades (les capsàes)
102) L'Assut (l'assút)
103) L'Horta Amunt (l'hortamúnt)
104) L'Horta Mitjana (l'hòrta mitjàna)
105) L'Horta Novella (l'hòrta novèlla)
106) L'Horta del Bastero (l'hòrta del bastéro)
107) La Sènia (la sènia)
108) L'Horta Avall (l'hortavàll)

RAMADERIA

- 109) Corral Blanc (corràl blànc)
110) Corral de l'Estanquer (corràl de l'estanquer)
111) Corral de Blai (corràl de blài)
112) Les Mallades (les mallàes)

ACTIVITAT INDUSTRIAL

- 113) La Pedrera del Tossal de l'Assut (la pedrèra del tussàl de l'assút)

- 114) Els Forns de Calç (els fòrns de càlc)
115) Els Forns (els fòrns)
116) Les Mines de Julian (les mines de juliàan)
117) La Mineta de Xulvi (la minèta de txúlvi)
118) La Pedrera Vella (la pedrèra vèlla)
119) Els Forns de Candela (els fòrns de candèla)
120) La Pedrera de la Cucala (la pedrèra de la cucà-la)
121) La Pedrera de Borimbou o de Morimbou (la pedrèra de borimbóu o morim bóu)
122) La Cova de les Ferreries (la còva de les ferreries)
123) Els Forns del Feguro (els fòrns del fegúro)
124) La Mina de Ferro (la mina de ferro)
125) Els Forns de Villarrello (els fòrns de villarrello)
126) La Pedrera de la Pubilla (la pedrèra de la povi-lla)
127) Les Mines de Monterde (les mines de monterde)

VIES DE COMUNICACIÓ

- 128) Les Costes de la Pobra (les còstes de la pòbra)
129) Camí Vell (camí vell)
130) Senda dels Romans (sènda dels romàns)
131) Camí de Raca o de Llando (camí de ràca o de llàndo)
132) Camí dels Arrieros (camí dels arrieros)
133) El Pont Romà (el pòn romà)
134) Pas de Perdiguier (pas de perdiguér)
135) La Costereta de Purri (la costeréta de púrri)
136) La Costera de les Mallades (la costèra de les mallàes)
137) La Costera Esquella (la costèra esquèlla)
138) Camí de Fortunyó (camí de fortúnnyo)
139) Camí de Purri (camí de púrri)
140) Camí de l'Aljub o Camí del Pla de Moro o Camí del Ribàs Llarg (camí de l'aljúb o camí del pla de mòro o camí del ribàs llarg)
141) La Costera dels Pinets (la costèra dels pinèts)
142) L'Assagador (l'assegaór)
143) El Pont de l'Arenal (el pòn de l'arenàl)
144) La Venta Tirana o Picurri (la vènta tiràna o pi-cúrri)
145) La Venta Granell (la vènta granèll)
146) La Venta Cubeta (la vènta cubèta)
147) La Venta del Pigós (la vènta del pigós)
148) La Venta de Sant Vicent (la vènta de san vicènt)

LA RELIGIÓ

- 149) Les Ermites (les armites)
150) Les Creus (les créus)
151) El Calvari (el calvàri)
152) L'Ermita de Sant Vicent (l'armita de san vicènt)

- 153) El Fraret (el frarét)
154) El Periò

VARIS

(HISTÒRICS, CLIMÀTICS, JURÍDICS...)

- 155) Morico (morico) (partida)
156) El Morico (el morico) (muntanya)

PARCEL·LACIÓ

PARTIDES I SUBPARTIDES

- 157) El Bustal (el bustàl)
158) Raca (ràca)
159) El Molinàs (el molinàs)
160) L'Albaroc (l'albaròc)
161) Les Forques (les fòrques)
162) Les Javaloiès (les javalòies)
163) Purri (púrri)
164) Borimbóu o Morimbóu (borimbóu o morim-
bóu)
165) Benadressa (benadrèssa)
166) La Ragina (la ragina)
167) El Castellet (el castellét)
168) El Bocavèrd (el bocavèrd)
169) La Rectura o la Reptura (la rectúra o la reptú-
ra)
170) El Verdiell (el verdièll)
171) Borom
172) La Flòta
173) Benifaet (benifaét)
174) El Sordo (el sórdó)
175) El Rojalet (el rojalét)
176) El Camp
177) La Pererola (la pereròla)
178) Monegro (monégro)
179) La Botalària (la botalària)
180) Rebolcador (rebolcaór)
181) Gasull
182) El Moli

ELS MASOS

(UNITATS D'EXPLORACIÓ AGRÀRIA)

- 183) Mas de la Talaia (m. de la talàia)
184) El Maset del Bustal (el masét del bustàl)
185) Mas de Bocavèrd (mas de bocavèrd)
186) Mas de Crusanto (mas de crusànto)
187) Mas de Baiona (m. de baióna)
188) Mas del Barranc del Mas de Jaume (m. del bà-
rranc del mas de jàume)
189) Mas de Raca (m. de ràca)

- 190) Mas del Sargar (m. del sargàr)
191) Mas de la Botalària (m. de la botalària)
192) Mas de Molins (m. de molíns)
193) Mas de Llandero (m. de llandéro)
194) Mas d'Oliver (m. d'olivér)
195) Mas de Borimbou o Morimbou (m. de borim-
bóu o morimbóu)
196) Mas de Pagés
197) Mas de Xocolatero (m. de txocolatéro)
198) Mas de Sopes (m. de sópes)
199) Mas de Bala (m. de bàla)
200) Mas dels Tonos (m. dels tónos)
201) Mas de Cigalero (m. de sigaléro)
202) Mas de Cento Marieta (m. de sènto mariéta)
203) Mas de la Foia de Vilar (m. de la fòia de vilàr)
204) Mas de Massip (m. de massip)
205) Mas del Copero (m. del copéro)
206) Mas de la Penya (m. de la pénya)
207) Mas de Pauner (m. de paunér)
208) Mas de Joventino (m. de joventino)
209) Mas de l'Hereu (m. de l'heréu)
210) Mas de Jaume (m. de jàume)
211) Mas de Boira (m. de bòira)
212) Mas de Caçadoret (m. de cassaorét)
213) Mas de Rascany (m. de rascàny)
214) Mas de Sota (m. de sóta)
215) Mas de Loras (m. de lóras)
216) Mas de Pellicer (m. de pellisèr)
217) Mas d'Esteve (m. d'estéve)
218) Mas de Ripollés
219) Mas de Mirona (m. de miróna)
220) Mas del Sabatero (m. del sabatéro)
221) Mas de Clarà (m. de clarà)
222) Mas de Tàfol
223) Mas de Villarrelo (m. de villarrèlo)
224) Mas de la Mola (m. de la mòla)
225) L'Alquerieta (l'alcriéta)

NEOTOPÒNIMS

- 226) El Motocròs
227) Urbanització de l'Abeller (urbanissació de
l'abellér)
228) Urbanització Monte-Cristiña (urb. montecris-
tina)
229) Urbanització Vall d'Umbri (urb. vall-dumbri)
230) Urbanització Venta del Pigós (urb. vénta del
pigós)
231) Urbanització de Gaeta (urb. de gaéta)
232) Urbanització de Benadressa (urb. de benadrè-
ssa)
233) Urbanització el Tomillar (urb. el tomillàr)

RECU LL DE TOPÒNIMS URBANS

LA POBLA TORNESA

- 1) El Molí de Foc
- 2) El Portal
- 3) Plaça la Font
- 4) Dalt la Vila
- 5) Carrer Nou
- 6) El Racó de la Tia Bernarda
- 7) Carrer d'Enmig
- 8) El Carreró de la Iglésia
- 9) Les Escoles
- 10) Plaça l'Ajuntament («El Fossar» en documentació històrica)
- 11) El Clotàs (el clutàs)
- 12) Baix les Cases
- 13) Baix la Vila
- 14) El Riu o Camí de les Santes (Camí d'Orpesa, més antigament)
- 15) El Peiró
- 16) Carrer Calvari
- 17) El Raval
- 18) El Pou
- 19) La Casa Blanca
- 20) Camí de Castelló
- 21) Camí el Molló
- 22) Camí de Vilafamés
- 23) Camí l'Assut

BORRIOL

- 1) Carreronet de Quico
- 2) Carreró del Cul de Sac
- 3) Carrer del Forn (o de Cornélio)
- 4) Carrer de l'Hospital (o Rajolar de Dalt)
- 5) Carrer de Missa (o Major)
- 6) Carrer Colón
- 7) Carrer Moreres
- 8) Carrer Nou

- 9) Carrer l'Hereu o el Freginal
- 10) Carrer Remolins
- 11) Carrer del Trinquet
- 12) Carrer de Sant Vicent
- 13) Cerrà Primera
- 14) Cerrà Segona
- 15) Cerrà Tercera
- 16) Rajolar de Baix
- 17) Rajolar de Dalt (abans carrer de l'Hospital)
- 18) La Costereta de les Parres
- 19) La Costereta de la Barberia o de Dolorettes de Rosso
- 20) Carrer del Peiró
- 21) Plaça la Font
- 22) Plaça l'Hereu o l'Era l'Hereu
- 23) Plaça el Pou
- 24) Els Arbrets (els abrèts)
- 25) Carrer Fondo
- 26) La Carretera
- 27) Camí Fossar
- 28) Camí del Futbol
- 29) El Molioli
- 30) El Portal de la Costera les Parres
- 31) La Moreria
- 32) El Raval
- 33) La Troneta
- 34) El Torill
- 35) La Rapa
- 36) La Pedrusca
- 37) La Baraneta
- 38) L'Era la Mona
- 39) La Garrofera de Cominells
- 40) La Font de la Plaça
- 41) El Calvari o Pocopan
- 42) El Pou
- 43) El Jardí de l'Equatoriana
- 44) Les Casetes
- 45) L'Església Nova
- 46) L'Església Vella
- 47) El Palàssio
- 48) La Torre
- 49) El Trinquet
- 50) El Mercat
- 51) Els Llavadors

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, A. M.: *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Ed. Moll, Palma de Mallorca, 1980.
- BABILONI TENA, S.: *Borriol en el umbral de la Plana*. Sociedad Castellonense de Cultura. Castellón, 1984.
- BARCELÓ TORRES, C.: *Toponímia aràbiga del País Valencià. Alqueries i castells*. Ajuntament de Xàtiva, 1983.
- CAVANILLES, A. J.: *Observaciones sobre la historia natural, geografia, agricultura, población y frutos del Reyno de Valencia. I*. Madrid, 1795.
- CONSELLERIA DE CULTURA: *Toponímia, el nom de les ciutats i dels pobles valencians*. València, 1984
- DÍAZ MANTECA, E.: *Establiments de la vila de Vilaframés*. Diputació de Castelló, 1982.
- FABRA, P.: *Diccionari general de la Llengua Catalana*. Edhasa. Barcelona, 1978.
- MADOZ, P.: *Diccionario geográfico, estadístico, histórico de Alicante, Castellón y Valencia*. Ed. facsimil. Institució Alfons el Magnànim. Diputació de València, 1982.
- MATEU BELLÉS, J. F.: *El Norte del País Valenciano. Geomorfología litoral y prelitoral*. Universidad de Valencia, 1982.
- MELCHOR, F. i altres: *Aproximació a la toponímia del País Valencià*. València, 1978.
- MOLL, F. B.: *Els llinatges catalans; Catalunya, País Valencià, Illes Balears*. Ed. Moll, Palma de Mallorca, 1982.
- MOREU-REY, E.: *Els nostres noms de lloc*. Ed. Moll, Palma de Mallorca, 1982.
- MOREU-REY, E.: *Renoms, motius, malnoms, i noms de casa*. Ed. Millà. Barcelona, 1981.
- Nomenclàtor VICENTE DEL CACHO, 1870.
- PORCAR, J.: «El Borriol Prehistòric». *Boletín Sociedad Castellonense de Cultura*, Volum XIV, 1933.
- RAMON DE MARIA, P.: «Colección de cartas pueblas: Privilegio del Rey don Jaime I a favor de Don Pedro Sanç, constituyéndole Señor de Montornés, en Valencia a 29 de noviembre de 1242». *Boletín Sociedad Castellonense de Cultura*, Volum XIV, 1933.
- RAMON DE MARIA, P.: «Sentencias arbitrales sobre la determinación y fijación de los lindes entre los Castillos de Miravet y Montornés. Pedidos y aceptados por sus respectivos señores en 1285-1333». *Boletín Sociedad Castellonense de Cultura*, Volum VIII. 1927.
- ROSSELLÓ I VERGER, V. M.: «Anotacions a la toponímia de la Ribera del Xúquer i encontorns». *Cuadernos de Geografía*, n° 24. València, 1979.